

Hobsbawmien 1900-luku – pitkä ja lyhyt versio

Richard J. Evans:

Eric Hobsbawm. A Life in History. Little, Brown 2019. 800 s. ISBN 978-140-870-741-8.

Marlene Hobsbawm:

Meet Me in Buenos Aires. Muswell Press 2019. 166 s. ISBN 978-199-931-357-9.

Viime vuosisadan kenties tunnetuin brittihistorioitsija Eric Hobsbawm kuoli vuonna 2012. Kesti kuitenkin seitsemän vuotta ennen kuin hänestä julkaistiin elämäkerta. Lukeva yleisö saattaa kysyä, mihin tarvitaan elämäkerta, kun Hobsbawm ehti jo itse julkaista muistelmansa *Interesting Times. A Twentieth-Century Life* vuonna 2002. Jäikö vielä kerrottavaa? Viime vuonna julkaistu 800-sivuinen elämäkerta ja Hobsbawmin vaimon kirjoittama tiivis omaelämäkerta osoittavat, että kerrottavaa jäi yllin kyllin.

Laajan elämäkerran *Eric Hobsbawm. A Life in History* kirjoittaja Richard J. Evans perustelee kirjaansa sillä, että *Interesting Times* kertoi kyllä menneestä vuosisadasta, mutta ei juurikaan itse kirjoittajasta. Vuonna 2014 Cambridgen professuurista eläköitynyt Evans päätti korjata tilanteen. Kirjansa eräässä markkinointihaastattelussa Evans antoi kuitenkin pahaenteisen kommentin: elämäkerran kirjoittaminen on muuta tutkimusta helpompaa, koska tutkimuksen kohde, rajaukset ja argumentit on määritelty jo ennalta.¹ Tämä näkyy valitettavasti myös kirjassa.

Elämäkerrassa on valtavasti yksityiskohtaisia kuvauksia toisensa perään ja varsinkin nuoruuden matkakuvaukset rönsyilevät ylettömästi monien sivujen mittaisiksi irrallisiksi katkelmiksi. Kun kirjan kahdessadas sivu kääntyy, on toinen maailmansota juuri ja juuri ehtinyt alkaa. Vähempikin olisi siis riittänyt. Kenties seitsemän vuotta Hobsbawmin yksityiskokoelman – kuten 1920- ja 1930-lukujen saksaksi kirjoitettujen *Tagebuchien* – parissa on saanut punaisen langan karkaamaan kolmannen valtakunnan historiaan erikoistuneen professorin käsistä. Evansin teosta voikin paikoitellen kuvata Hobsbawm-ensyklopediaksi elämäkerran sijaan.

Mutta ei niin huonoa, ettei paljon hyvääkin. Elämäkerta on jäsenetty perinteiseen kehdosta hautaan-muotoon. Kerronta etenee kymmenessä pääluvussa, jotka muutamin poikkeuksin kattavat noin kymmen vuoden periodin Hobsbawmin elämästä. Pääluvujen sisällä kerronta etenee temaattisesti eri aiheiden mukaan. Lukijaa kuljetetaan Hobsbawmin (1917–2012) elämänvaiheiden mukana Aleksandrian aamuhämäristä intellektuellin Wienin kautta Berliinin kaduille, jossa teini-ikäinen Eric joutui kohtaamaan loppuelämänsä

määritelleen kysymyksen: natsismi vai kommunismi? Kommunismista ja marxilaisuudesta muodostui hänelle elinikäinen kehys, jonka läpi hän tulkitsi maailmaa ja joka antoi hänen historian tulkinnoilleen teoreettisen perustan. Hän oli Britannian kommunistipuolueen jäsenen lakkauttamiseen asti, mutta suhde omaan emopuolueeseen ja Neuvostoliittoon oli takkuinen koko kylmän sodan ajan, kuten Evans esimerkiksi salaisen palvelun MI5:n aineistoihin tukeutuen esittää. Käsitellyksi tulevat perusteellisesti myös opiskeluaika Cambridgessa, sota-aika brittiarmeijassa, 1950- ja 1960-lukujen luova kausi jazz-kriittikkona – sekä tietysti 1940-luvun lopussa alkanut ammattihistorioitsijan elämä kaikkine sosiaalisine ja muine kiemuroineen.

Jos kirjan alkupään tietotulva ei tuota ähkyä, monet Hobsbawmin nuoruuden aikaiset kirjoituskatkelmat osoittavat, miten massiivinen lukeminen ja kirjoittaminen stimuloivat kehittyvän mielen ilmaisuvoimaa. Kun Marxin tuotanto on kahlatu alkukielellä suurelta osin alle seitsemäntoistavuotiaana ja toinen maailmansota on kulunut kotirintamalla kaunokirjallisuutta ahmien, silloin ymmärtää, minkälaisessa pääkopassa on kehitelty sellaiset syntetisoivat ja elämään jääneet käsitteet kuten 'primitive rebels', 'dual revolution', 'invention of tradition', 'the long nineteenth century' tai 'the short twentieth century'. Perspektiiviä ja kokemusta selvästi riitti arvioimaan, mikä toimi ja mikä ei.

Parhaimpaan lentoon elämäkerta pääsee 1950-luvun lopulta alkaen, jolloin Hobsbawmin akateemisen tuotannon pääteokset ja pienemmät julkaisut tarjoavat kerronnalle luontevan poljennon. Käsitellyksi tulee koko tuotanto, perusteellisimmin hänen "pitkää 1800-lukua" ja "lyhyttä 1900-lukua" analyoiva tetralogiensa *The Age of Revolution* (1962), *The Age of Capital* (1975), *The Age of Empire* (1987) ja *The Age of Extremes* (1994). Teosten käsittely etenee selkeän kaavan mukaisesti: aluksi Evans esittelee teoksen taustan ja julkaisuhistorian, sitten keskeisen argumentin ja lopuksi kirjan vastaantoton.

Kattavan historian kirjoituksen historian tai aatehistoriallisen otteen sijasta teoksiin tarjotaan kuitenkin varsin niukat taustat ja esimerkiksi muiden henkilöiden ja verkostojen merkityksen arviointi jää harmillisen ohueksi. Suuren osan sen sijaan lohkaisevat kustannus-sopimuskäänteet, erikieliset käännökset, uusien painosten kappalemäärät ja sen sellaiset asiat. Evansin yksi selvä pyrkimys läpi koko elämäkerran onkin luoda kuva tarkan markan Hobsbawmistä, jolle kirjojen ennakkomaksut, rojalitit ja muut julkaisuehdot näyttäivät olleen hyvin tärkeitä asioita. Myös yliopistojen herraskaisissa kerhoissa ja muilla eksklusiivisilla klubeilla pitkän linjan marxistin kuvataan käyskennelleen kuin 1800-luvun lopun sivistyneistön edustaja, ja Hobsbawmien kosmopoliittinen koti Lontoossa maalataan porvarilliseksi idylliksi. Tulkintaa vahvistetaan Hobsbawmin omalla ironi-

sella letkautuksella: jos kerran olet uppoavassa laivassa, mikset matkustaisi ensimmäisessä luokassa (s. 488).

Evansin valitsemassa tarkastelutavassa on myös vahvuuksia, joskin osa hänen huomioistaan on tullut sanotuksi jo aiemmin. Esimerkiksi Hobsbawmin tutkimuksellisia ”sokeita pisteitä” on usein selitetty hänen henkilökohtaisen elämänsä kautta. Juutalaistausta ja lähes koko 1900-luvun kattava elämäнкаaari toimivat sordiinoina, jotka estivät näistä aiheista kirjoittamisen ennen vanhoja päiviä – tähän on todettu jo aikaisemmin. Entä Eurooppa-keskeisyys, nais- ja sukupuolihistoria tai nationalismi? Etenkin nais- ja sukupuolinäkökulman ohuuden Hobsbawmin tuotannossa Evans kietoo mielenkiintoisella tavalla yhteen tutkimuskohteensa henkilöhistorian kanssa. Henkilöhistoriasta kumpuavat kipupisteet ja painotusmieltymykset yhdistettyinä marxilaiseen perusviritykseen vaikuttivat myös siihen, että nationalismin merkitys jäi hänen *Age of*-kokonaisanalyysissään lapsipuolen asemaan, vaikka teeman modernit klassikot *The Invention of Tradition* (1983, toimittanut yhdessä Terence Rangerin kanssa) ja *Nations and Nationalism since 1780* (1990) ovatkin hänen kynästään.

Evansin kirjoittamaa elämäkertaa voi kokonaisuudessaan kuvailla perustutkimukseksi – sisältäähän se tarkat tiedot muun muassa Hobsbawmin ulkomaanmatkoista, tapaamisista silmäättekevien kanssa tai Walesin lomailuista, jonne Cambridgen älyköt perheineen säännöllisesti kokoontuivat. Tätä työtä muiden ei tarvitse enää tehdä. Sen sijaan laajat kaaret ja synteisiä luovat tulkinnat, joiden laatijana Hobsbawm itse tuli tunnetuksi, ovat valitettavan vähissä. Työsarkaa siis vielä jää, mutta tilanne voi parantua nopeastikin: Cambridgesta väitellyt ja Edinburghin yliopistossa työskentelevä tutkija Emile Chabal valmisteleekin paraikaa Hobsbawmista intellektuaalista elämäkertaa, joka todennäköisesti ilmestyy lähivuosina.

Eräänlaisena sisar- tai paremminkin puolisoiteoksena Evansin teokselle julkaistiin marraskuussa 2019 Ericin vaimon Marlene Hobsbawmin (s. 1932) kirjoittama oma elämäkerta *Meet Me in Buenos Aires*. Vaikka kirjaprojektien välillä on tehty yhteistyötä ja teoksissa on paljon päällekkäisyyksiä, Marlene Hobsbawmin tavoitteena on ollut kertoa oma versionsa menneen vuosisadan tapahtumista, joissa hän jäi tunnetun miehensä varjoon. Mitä on vain pari sataa sivua ja kerrottavaa paljon, mutta kokoavia tulkintoja löytyy mukavalla tavalla.

Kirjanen on aluksi ennen kaikkea Marlene Schwarzin tarina, mutta 1960-luvun alussa Ericin astuessa kuvaan teoksesta muodostuu väistämättä Hobsbawmin perheen tarina. Samoin kuin Evans myös *Buenos Aires*-teos esittää, että avioliitto Marlenen kanssa pelasti Ericin 1950-luvun harhailuilta, irtosuhteilta ja enemmiltä aviottomilta lapsilta. Wieniläisen juutalaisperheen jälkeläisenä Marlene oli luonteva kumppani ja vakaa

perheenäiti, joka piti raamin kasassa, kun Eric teki uraa. Onko sattumaa, että Eric Hobsbawmin tunnetuimpien kirjojen kausi alkoi juuri vuonna 1962, kun pari avioitui?

Ensisilmäyksellä kirjat tuntuvat tarjoavan kliseistä perusselitystä: jokaisen menestyneen miehen takana on nainen. Kyse ei kuitenkaan ollut ainoastaan passiivisesta tuesta, vaan aktiivisesta osallistumisesta matkoilla ja illalliskutsuilla – siis nykykielellä verkostoitumisesta. Varsinkin *Buenos Aires* osoittaa, kuinka suuri vaikutus Marlenella oli Ericin uraan. Esimerkiksi intohimoinen suhtautuminen Italiaan tai läheiset suhteet maan eurokommunisteihin eivät olisi kehittyneet yhtä tiiviiksi ilman Marlenea, joka oli tutustunut maahan perusteellisesti työskennellessään Roomassa viisi vuotta YK:n palkollisena 1950-luvulla.

Richard J. Evansin ja Marlene Hobsbawmin tuoreet teokset ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten samasta aiheesta voi kirjoittaa kaksi kirjaa eri otteilla – toinen kaikki kivet kääntäen ja toinen kepeämmin, mutta ainutlaatuisesta perspektiivistä. Teokset houkuttelevat etsimään vertauskohtaa myös Suomesta. Otetaanpa esimerkiksi vaikkapa Matti Klinge: miten kirjoittaa originelli elämäkerta ihmisestä, joka on muistellut jo kaiken itse ja jolta ilmestyy vuosittain uusi päiväkirjanide syksyn kirjamesuille? Minkälainen kuva kravattikaulaisesta anarkistista muodostuisi Marketta Klingen kynäilemänä?

VTM Topi Houni, tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

1. The Nation 26.4.2019. <https://www.thenation.com/article/archive/chronicling-the-age-of-hobsbawm-a-hobsbawm-communism-history-labour-party-richard-evans/> (27.4.2020).